

Παιδί: μια αλάξευτη πέτρα

Γράφει ο **Σαράντος Καργάκος** (Ιστορικός - Συγγραφέας)

Διηγούνται πως ο Μιχαήλ Άγγελος βρήκε στο δρόμο παραπεταμένη μια πέτρα ογκώδη κι ακανόνιστη και ζήτησε να τη μεταφέρουν στο εργαστήρι του.

- Τι τη θέλεις; τον ρώτησαν.

- Μέσα στην πέτρα αυτή, απάντησε, κρύβεται ένας άγγελος, που πρέπει να ελευθερώσω...

Έπειτα από καιρό κάλεσε τους φίλους του να θαυμάσουν τον κρυμμένο στην πέτρα άγγελο, που η θαυματουργή σμίλη του «αποκάλυψε».

Το ίδιο συμβαίνει και με κάθε παιδική ψυχή, που είναι πολύτιμη, ακατέργαστη πέτρα. Το πώς θα διαμορφωθεί εξαρτάται από τη σμίλη, που θα την αγγίξει στα πρώτα της χρόνια.

Αυτό το έχει παραδεχτεί ο σύγχρονος κόσμος, που διεκδικεί επαίνους για τη στάση του απέναντι στο παιδί, το **φυτώριο ελπίδων του αύριο**. **Γιατί κάθε παιδί είναι μια υπόσχεση**. Κι έχουν αναμφίβολα γίνει πολλά για την «υλοποίηση» αυτών των «υποσχέσεων». Πραγματικά, στο σύγχρονο κόσμο η παιδική θνησιμότητα έχει ελαχιστοποιηθεί, το βιοτικό επίπεδο του μέσου παιδιού έχει μεγιστοποιηθεί, η στοιχειώδης και η μέση εκπαίδευση έχει γίνει δικαίωμα σ' όλες τις ανεπτυγμένες χώρες. Παράλληλα η επιστήμη έχει στραφεί με ενδιαφέρον στο παιδί: κοινωνιολογία, παιδαγωγική, παιδοψυχολογία είναι εξαιρετικά ανεπτυγμένες. Αλλά και για τα παιδιά του Τρίτου Κόσμου η διεθνής κοινή γνώμη έχει από χρόνια ευαισθητοποιηθεί και καταβάλλονται αξιόλογες προσπάθειες από επίσημους και ανεπίσημους φορείς για τη σωστότερη αντιμετώπισή τους.

Παρ' όλα αυτά, η δυσσιώνα αυξανόμενη νεανική βία κι εγκληματικότητα, τα καθημερινά κρούσματα αυτοκτονιών νέων παιδιών, η εξάπλωση της «επιδημίας» των ναρκωτικών, είναι ανησυχητικά σήματα κινδύνου που ειδοποιούν ότι η αντιμετώπιση του παιδιού από το σύγχρονο κόσμο δεν είναι σωστή, αντίθετα, μάλιστα, είναι προβληματική. Η θέση του παιδιού σ' αυτόν όχι μόνο δεν είναι αυτή που του ταιριάζει, αλλά φαίνεται να ταραίζει και το ίδιο και την κοινωνική

αρμονία.

Αληθινά, αν μπορούσαμε να βγούμε για λίγο έξω από το σήμερα και να το αντικρίσουμε από κάποια απόσταση, με την πρώτη κιόλας ματιά θα βλέπαμε ότι το ίδιο το περιβάλλον, όπου μεγαλώνουν τα παιδιά, είναι αφύσικο, κακόγουστο και ασφαλώς μολυσματικό για την ψυχοσωματική υγεία του παιδιού. Μέσα στο σύγχρονο οικιστικό χάος οι πόλεις-τέρατα απειλούν το παιδί με χίλιους κινδύνους, το φοβίζουν και το απωθούν. Τα σπίτια-κλουβιά το φυλακίζουν περιορίζουν, καταπιέζουν και παραμορφώνουν την ψυχή και το κορμί του. Παρά τις διαφημιστικές υποσχέσεις για έναν παιδικό παράδεισο, ο κόσμος του σημερινού παιδιού, μ' όλες τις «ανέσεις» του, είναι μια αληθινή κόλαση. Είναι ο κόσμος των «μη», ασφυκτικά φορτωμένος με πλαστικά παιχνίδια, ακριβά παιδικά έπιπλα, βιομηχανοποιημένες -κυρίως εισαγόμενες— παιδικές τροφές.

Αλλά το χειρότερο είναι ότι μέσα σ' αυτή την πραγματικότητα η οικογένεια δεν έρχεται ν' αντισταθμίσει τα προβλήματα και ν' ανταποκριθεί στις ανάγκες της παιδικής ψυχής, να της χαρίσει τη γαλήνη και τη θαλπωρή, που χρειάζεται για ν' αναπτυχθεί φυσιολογικά. Το παιδί μεγαλώνει στερημένο από την ουσιαστική αφοσίωση των γονιών του. Μπορεί να έχει ανέσεις αλλ' όχι «ενέσεις» αγάπης. Γιατί οι σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες υπονόμισαν το θεσμό της οικογένειας. Οι αλλαγές στην οικονομική ζωή έσπασαν τους δεσμούς της οικογένειας που, με την παραδοσιακή της μορφή υπολειπεται σαν κύτταρο της κοινωνίας, γιατί έπαψε να λειτουργεί σαν βάση της οικονομίας. Η ανεξαρτητοποίηση της γυναίκας και η χαλάρωση των αρχών της παραδοσιακής ηθικής, έκαναν το θεσμό του γάμου να φαίνεται ξεπερασμένος κι αναχρονιστικός. Λησμονήθηκε όμως ότι η οικογένεια, ως θεσμός, είναι «φύσει» αναγκαία -ανεξάρτητα από οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες— γιατί οικογένεια πρωτίστως σημαίνει παιδί. Και το παιδί δεν μπορεί να μεγαλώνει ομαλά χωρίς την παρουσία των γονιών του. Ούτε, εξάλλου είναι ένα απλό διακοσμητικό αντικείμενο.

Από την άποψη αυτή το παιδί όχι μόνο δεν αντιμετωπίζεται σωστά από το σύγχρονο κόσμο αλλά και παραβλέπονται, αγνοούνται οι ευαισθησίες του, οι πραγματικές ανάγκες του. Το αποδεικνύουν η αρνητική στάση των νεότερων γενεών απέναντι στην παιδοποιία και η αυξημένη υπογεννητικότητα στις ανεπτυγμένες χώρες, που οφείλονται στο πνεύμα ευδαιμονισμού, που μας χαρακτηρίζει και που δείχνουν ότι η καταναλωτική κοινωνία αναλώνεται η ίδια σ' ένα παράλογο παιχνίδι αυτοκαταστροφής με το να θεωρεί περιττό βάρος το παιδί και περιττή σπατάλη χρόνου τη φροντίδα για τη σωστή ανατροφή του παιδιού.

Πέρ' απ' αυτό, η αντιμετώπιση του παιδιού από την οικογένεια και κατ' επέκταση την κοινωνία, όπως αυτές λειτουργούν σήμερα, είναι νοσηρή ως εγκληματική. Το ενδιαφέρον του γονιού περιορίζεται πρωτίστως στην κάλυψη των υλικών αναγκών του παιδιού, που είναι ατέλειωτες μέσα στη δίνη του καταναλωτικού λίγγου. Το παιδί φορτώνεται από περιττά υλικά αγαθά αλλά γυμνώνεται από ουσιαστική αγάπη. Δεν έχει τη συμπαράσταση που πρέπει. Μεγαλώνει μέσα στην υλική αφθονία, αλλά χωρίς ψυχική επικοινωνία. Και η ίδια η παρουσία των γονιών, τόσο απαραίτητη για την ψυχική του υγεία, είναι σπάνια πολυτέλεια. Με τη δικαιολογία της εξωοικογενειακής απασχόλησης, των οικονομικών υποχρεώσεων λησμονείται η πρώτη λειτουργία της ζωής, η γονική υποχρέωση. Στον πλατωνικό διάλογο «Κρίτων» υπάρχει μια μνημειώδης φράση: «*Ἡ γὰρ οὐ χρὴ ποιῆσθαι παῖδας ἢ ξυνδιαταλαιπωρεῖν καὶ τρέφοντα καὶ παι-δεύοντα*». Πόσο όμως η φράση αυτή λειτουργεί στη ζωή μας;

Αν οι γονείς έχουν δικαίωμα να έχουν παιδιά και τα παιδιά έχουν δικαίωμα να έχουν γονείς. Σήμερα το παιδί έχει μεταβληθεί σ' ένα εργαλείο που μιλάει. **Είναι θύμα ενός πολέμου που δεν έχει κλάμα. Αυτό δε σημαίνει πως δεν έχει νεκρούς.** Ζούμε σε μια εποχή που ακόμη κι αυτή η πώληση των παιδιών πάει να πάρει χαρακτήρα επαγγελματικής ρουτίνας. Το γνωστό ανέκδοτο που

ονομάζεται «όνειρο του γύφτου» δεν είναι όνειρο αλλά μια εφιαλτική πραγματικότητα. Αυτό το γεγονός είναι αρκετό για να δείξει το ηθικό στίγμα μιας κοινωνίας που τα πουλάει όλα και τ' αγοράζει όλα. Σήμερα πια δε βρίσκουμε υπερβολικά τα λόγια μιας γνωστής Ελληνίδας πεζογράφου, **που πριν από 12 χρόνια παρουσίαζε σ' ένα έργο της κάποιες «μητέρες» ν' αγοράζουν το «παιδάκι» τους από το σουπερ μάρκετ!** Ίσως γιατί δεν απέχουμε πολύ από αυτό. Κι ίσως γιατί κάποιος οικονομικός εγκέφαλος να έβρισκε ότι κάτι τέτοιο είναι μια συμφέρουσα οικονομική ιδέα.

Άραγε, ο Αλέξης Μιροντιάν, Αμερικανός θεατρικός συγγραφέας, θα εξακολουθήσει να είναι επίκαιρος —τουλάχιστον για τα παιδιά— όταν λέει: *«Ξέρετε τι είναι να μην έχει κάποιος γνώμη, ν' αποφασίζουν άλλοι γι αυτόν και χωρίς αυτόν; Τι είναι ο άνθρωπος που μετατρέπεται σε εργαλείο»;*

Όσο κι αν θέλουμε να το παραβλέψουμε, εν τούτοις στις μέρες μας υπάρχει έντονο **γονικό πρόβλημα**. Πολλά παιδιά που πήραν τον «κακό δρόμο», είναι θύματα κακού οικογενειακού περιβάλλοντος. Δεν είχαν ποτέ αγαπηθεί κι έμαθαν να τρέφονται με το μίσος, την καχυποψία, τη μίζερη ικανοποίηση της εκδίκησης. Ειρωνεύονται την ανάγκη για ανθρώπινα συναισθήματα και όμως φθονούν την ικανότητα που έχει κάποιος να τα νιώθει. **Άλλα παιδιά είναι άπονα, γιατί δεν έχουν νιώσει πόνο**. Η υπερπροστατευτική ασπίδα της οικογένειας τα προφύλαξε από οδυνηρές δοκιμασίες αλλά τους στέρησε εμπειρίες, που θα δονούσαν τις χορδές της ευαισθησίας τους. Αλλά, παρά την υπερπροστασία, μερικά παιδιά νιώθουν ανασφάλεια, γιατί η προστασία δεν προσφέρεται με παιδαγωγικό τρόπο, ώστε το παιδί να ξέρει πως σε κάθε δύσκολη στιγμή θα βρει στο γονιό ένα συμπαραστάτη ή παραστάτη. **Ένα παιδί δεν αρκεί να είναι ασφαλές, πρέπει και να νιώθει ασφαλές**.

Η σιγουριά όμως χάνεται, όταν οι γονείς δεν έχουν μια σταθερότητα στην αντιμετώπιση των παιδικών προβλημάτων. Ταυτόχρονα χάνεται και η αξιοπιστία τους. Όταν τα παιδιά ξέρουν πως **οι γονείς μοιάζουν με ρωσικές κούκλες**, που η μια κρύβει την άλλη, παύουν να έχουν πίστη στην ορθότητα των απόψεών τους. Αυτή η πίστη εξανεμίζεται εντελώς, όταν άλλα λέει ο ένας γονιός κι άλλα ο άλλος. Πολύ χειρότερη είναι η περίπτωση που ο ένας γονιός —ιδίως σε περιπτώσεις διαζυγίων— κακολογεί τον άλλο.

Κι εδώ βρισκόμαστε σ' ένα τεράστιο ηθικό, κοινωνικό πρόβλημα: στη διάλυση της οικογένειας. Αυτό επιδιώκεται συστηματικά και μεθοδικά. Σκοτεινοί μηχανισμοί βάζουν κατά του οικογενειακού θεσμού με απώτερες κι επικίνδυνες για την ύπαρξη μας επιδιώξεις. Πρώτον, να δημιουργηθούν «ορφανά παιδιά», που θα ζουν σε μια κοινωνική ερημιά. Παιδιά που δε θα βρίσκουν την πολύτιμη σχέση στο σπίτι τους αλλά σε μια οργάνωση, σ' ένα κόμμα, σ' έναν Αρχηγό. Τα παιδιά αυτά είναι εύκολο να πιστέψουν πως η οικογένειά τους είναι το κόμμα, το κράτος, το συνδικάτο. **Και πατέρας ο Ηγέτης**. Αυτά τα παιδιά μπορούν να γίνουν όργανα κάθε εγκληματικού σκοπού, κάθε σκοτεινού, διεστραμμένου και αδυσώπητου μυαλού.

Το παιδί είναι σαν το σφουγγάρι. Το σφουγγάρι πεθαίνει όταν κλείνουν οι τρύπες του, όταν οι πόροι του δε δέχονται νερό και πλαγκτόν αλλά υποκατάστατα και άμμο. Το παιδί πεθαίνει ψυχικά όταν δε δέχεται αγάπη αλλά υποκατάστατα. Και τότε αργότερα οι κοινωνιολόγοι του 21ου αιώνα θα έχουν να μελετήσουν νέα και πολλαπλά κρούσματα κοινωνικής παθογένειας και πολιτικών εκτροπών.

06.06.1988

Πηγή: www.sarantoskargakos.gr/

